BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA RAQS SAN’ATINI IDROK ETISH KO‘NIKMASINI SHAKLLANTIRISH

Matupayeva Sh.Z, Palvonova A. - ChDPU Boshlang’ich ta’lim yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining raqs san’ati orqali estetik idrokini shakllantirish va rivojlantirish usullari tahlil qilingan. Shuningdek, raqs mashg‘ulotlari orqali bolalarda emotsional, harakat va ijodiy faoliyatni uyg‘otish yo‘llari haqida ma’lumot keltirilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich sinf, raqs san’ati, estetik idrok, ko‘nikma, rivojlantirish, ijodiy faoliyat.

Jahonning ko‘pgina mamlakatlarida yosh avlodga raqs san’atidan tarbiya berish ishlari umumdavlat ahamiyatga ega bo‘lib, shaxsni shakllantirishning muhim vositasi hisoblanadi. Har bir mamlakatning raqs san’ati shu xalqning ko‘zgusidir. Xalqning, xulq-atvori milliy urf-odati, yashash tarzi, libosi, madaniyati raqs orqali ifodalanadi.

Bugungi globallashuv va tezkor axborot oqimi davrida san’at, ayniqsa, raqs san’ati, bolalarning estetik tarbiyasida alohida o‘rin tutadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun raqs mashg‘ulotlari nafaqat jismoniy rivojlanish, balki ularning his-tuyg‘ulari, musiqiy eshitish qobiliyati va ijodiy tafakkurining o‘sishi uchun muhim omildir. Shu sababli raqs san’atini idrok etish ko‘nikmasini rivojlantirish pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining psixologik va fiziologik xususiyatlari o‘z navbatida quyidagi imkoniyatlarni o‘z ichiga oladi. Boshlang‘ich yoshdagi bolalar qabul qilish, emotsional sezgirlik va harakat faoliyatining yuqoriligi bilan ajralib turadi. Ular tasviriy va musiqiy obrazlarni tez idrok etadi va ularni harakat orqali ifodalashga intiladi. Bu xususiyatlarni inobatga olgan holda raqs mashg‘ulotlarini tashkil etish zarur.

Boshlang‘ich yoshdagi bolalar (6-10 yosh) uchun xos jihatlar:

- Ular tasvirlar va harakatlarga sezgir;
- Musiqiy va ritmik hislari tez rivojlanadi;
- Harakatni ifoda qilish orqali o‘z emotsiyalarini bildirishga harakat qilishadi;
- O‘rganishni o‘yin va qiziqarli faoliyat orqali qabul qilishadi.

Demak, raqs san’atini o‘rgatishda:

- ko‘rish (obrazli tasvirlar),
- eshitish (musiqa),
- harakat (tanadagi ifoda)

kabi elementlar uyg‘unligi juda muhim.

Boshlang’ich sinf o‘quvchilari raqs san’atini idrok etish ko‘nikmasining ahamiyati quyidagicha: Raqs san’ati:

- estetik didni shakllantiradi;
- musiqiy va ritmik sezgini rivojlantiradi;
- harakat madaniyatini oshiradi;
- emotsional holatni ifodalash imkonini beradi;
- ijtimoiy moslashuv va guruh bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Boshlang’ich sinf o‘quvchilari raqs san’atini idrok etish ko‘nikmasini rivojlantirish usullari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

a) Musiqa va ritm bilan tanishtirish:

Dastlab bolalarga musiqa va ritm tushunchasi oson va qiziqarli tarzda tushuntiriladi. Musiqaga mos oddiy harakatlar o‘rgatiladi.

b) Vizual tasvirlardan foydalanish:

Raqs obrazlarini yaratishda suratlar, videolar va animatsiyalardan foydalanish idrok jarayonini faollashtiradi.

c) Improvizatsiya mashg‘ulotlari:

Bolalarga o‘z hissiyotlari va tasavvurlarini mustaqil harakatlar orqali ifodalash imkoniyati beriladi. Bu ijodiy tafakkurni rivojlantiradi.

d) Guruhiy raqs mashg‘ulotlari:

Jamoaviy harakatlarni o‘rganish orqali bolalar bir-birlarini tinglash va moslashish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

e) O‘yin elementlaridan foydalanish:

Raqs mashg‘ulotlariga o‘yin elementlarini kiritish bolalarning motivatsiyasini oshiradi va darsni qiziqarli qiladi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini raqs san’atiga o‘rgatishda o‘qituvchining roli muhim ahamiyat kasb etadi. O‘qituvchi bolalarning har bir harakatini e’tibor bilan kuzatishi, individual qobiliyat va qiziqishlarini inobatga olgan holda ularga mos yondashuvi zarur. Shuningdek, o‘quvchilarda raqs san’atiga muhabbat uyg‘otish uchun ijobiy psixologik muhit yaratishi kerak.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining raqs san’ati orqali estetik idrokini shakllantirish uchun quyidagi metodik yondashuvlar tavsiya etiladi:

1. **Integratsiyalashgan darslar**: Raqs san’atini boshqa fanlar bilan integratsiyalashgan holda o‘qitish, masalan, musiqiy asarlar bilan tanishtirish, ularning ritmiga mos harakatlar bajarish.
2. **Ijodiy topshiriqlar**: Bolalarga mustaqil ravishda raqs harakatlarini o‘ylab topish, guruh bo‘lib raqs kompozitsiyalarini yaratish kabi ijodiy topshiriqlar berish.
3. **Estetik muhit yaratish**: Darslarda estetik muhitni yaratish, ya’ni musiqa, liboslar, sahna bezaklari orqali bolalarda go‘zallikni his etish imkoniyatini oshirish.
4. **Refleksiya**: Raqs mashg‘ulotlaridan so‘ng bolalar bilan suhbat o‘tkazish, ular o‘z his-tuyg‘ularini, raqs orqali nimalarni anglaganliklarini ifoda etishlariga imkon yaratish.

Ushbu metodik yondashuvlar orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining raqs san’ati orqali estetik idrokini shakllantirishga erishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun raqs san’atini idrok etish ko‘nikmasini rivojlantirish - ularning estetik tarbiyasi va shaxsiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. To‘g‘ri tanlangan metodik yondashuvlar orqali bolalarning musiqiy, harakat va ijodiy salohiyati samarali rivojlantiriladi. Shu bois, raqs san’atini boshlang‘ich ta’lim jarayoniga tizimli va puxta rejalashtirilgan tarzda kiritish zarur.

Ilmiy adabiyotlar ro‘yxati

1. Axmedova, Z. Bolaning estetik tarbiyasi va san’at orqali rivojlanishi. Toshkent: Fan nashriyoti. 2022.
2. Jabbarova O., Matupayeva Sh., Usmanova Q., Umarova G. Boshlang’ich sinflarda ART texnologiyasi. 2023
3. Karimova, N. Boshlang‘ich ta’limda san’at ta’limi metodikasi. Samarqand: Ilm ziyo. 2021
4. Maxkamova, G. Raqs va harakat terapiyasi bolalar rivojlanishida. Toshkent: Ziyo nashr. 2023.